

Länsstyrelsen
Västernorrland

Bevarandeplan Natura 2000

Nipsippan i Nässjö by SE0710151

Foto: Jonas Salmonsson

Namn:	Nipsippan i Nässjö by
Sitecode:	SE0710151
Områdestyp:	SAC 2011-03
Areal:	1,8 hektar
Skyddsform:	Naturreservat
Kommun:	Sollefteå
Tillsynsmyndighet:	Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Koordinat:	152327/704800
Karta:	20G SO
Ägarförhållanden:	privat
Uppdaterad:	2019-02-07

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. ALLMÄNT OM NATURA 2000	3
1.1 Allmänt om bevarandeplanen.....	3
2. GRUNDER FÖR UTPEKANDE	3
2.1 Ingående naturtyp och art enligt art- och habitatdirektivet	3
3. BEVARANDESYFTEN OCH BEVARANDEMÅL.....	3
4. OMRÅDESBESKRIVNING	4
4.1 Allmän områdesbeskrivning	4
4.2 Intressanta arter i området som inte är med i art- och habitatdirektivet.....	4
5. EKOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	4
5.1 För området i dess helhet	5
5.2 För ingående naturtyp enligt art- och habitatdirektivet	5
5.3 För ingående art enligt art- och habitatdirektivet	5
6. HOTBILD MOT NATURA 2000-OMRÅDET	6
7. BEVARANDEÅTGÄRDER.....	7
7.1 Områdesskydd.....	7
7.2 Skötselåtgärder	7
8. BEVARANDESTATUS	8
9. UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL.....	8
10. REFERENSER	8
11. KARTOR	10

1. Allmänt om Natura 2000

Natura 2000 heter det nätverk av skyddsvärda områden som alla EU:s medlemsstater ska bidra till att skapa enligt EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) samt Fågeldirektivet (Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar). Syftet är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom gemenskapen. Sverige har som medlem i EU åtagit sig att se till att naturtyperna och arterna har gynnsam bevarandestatus, dvs. att de finns kvar i långsiktigt hållbar omfattning genom att vidta bevarandeåtgärder i form av skydd och skötsel. Genom 15–17 §§ Förordningen (1998:1252) om områdesskydd har EU-direktiven implementerats i svensk lagstiftning. Ett särskilt tillstånd krävs om man vill utföra åtgärder som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt. Som en hjälp vid arbetet med att bevara naturvärdena i Natura 2000-områden samt som ett stöd för verksamheter som bedrivs i anslutning till området ska det finnas bevarandeplaner för samtliga områden.

1.1 Allmänt om bevarandeplanen

Bevarandeplanen är det dokument som ska beskriva vad som är syftet med bevarandet av varje enskilt Natura 2000-område och som ska ange vilka bevarandeåtgärder som planeras. Bevarandeplanen behandlar områdets ingående naturtyper och arter som finns upptagna i EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet samt Fågeldirektivet. En viktig del i arbetet med att vidta nödvändiga bevarandeåtgärder är formuleringen av bevarandesyfte och bevarandemål för varje Natura 2000-område samt att planera och prioritera vilka bevarandeåtgärder som behövs utifrån i dagsläget kända förhållanden och hot. Bevarandesyftet utgår från 17§ Förordningen om områdesskydd som anger att länsstyrelserna ska upprätta beskrivningar av syftet samt för de livsmiljöer och arter för vilka gynnsam bevarandestatus ska upprätthållas eller återställas.

2. Grunder för utpekande

2.1 Ingående naturtyp och art enligt art- och habitatdirektivet

Området är utpekade att ingå i nätverket Natura 2000 enligt art & habitatdirektivet mot bakgrund av att det inom området finns i direktivet ingående naturtypen slåtterängar i låglandet (tabell 1) och arten nipsippa (tabell 2). Det främsta motivet till att området är ett Natura 2000-område är förekomsten av nipsippa (*Pulsatilla patens*). På kartan finns naturtypen redovisade geografiskt för området.

Tabell 1. Ingående naturtyp enligt art- och habitatdirektivet

<i>Kod</i>	<i>Naturtyp</i>	<i>Areal (ha)</i>	<i>Andel (%)</i>
6510	Slåtterängar i låglandet	0,7	40

Tabell 2. Ingående art enligt art- och habitatdirektivet

<i>Kod</i>	<i>Art</i>
1477	Nipsippa (<i>Pulsatilla patens</i>)

3. Bevarandesyften och bevarandemål

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. För de enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Natura 2000-området i Nässjö by utgör en mycket värdefull och välskött ängsmark. Här finns den ovanliga nipsipan (*Pulsatilla patens*) som i Sverige bara förekommer här i Ramseleområdet och på Gotland. Området har en lång historia av slåtter och hyser även flera hotade kärlväxt- och svamparter och är därför ett representativt exempel på en traditionellt kulturpräglad och idag mycket sällsynt naturtyp. Det främsta bevarandesyftet är att bevara och återställa slåtterängsmiljöerna i området. Det därför av yttersta vikt att området fortsättningsvis hävdas traditionellt genom årlig slåtter. För att säkerställa nipsippans förnyring är det också viktigt att det sker någon form av markstörning i delar av området där frön sedan kan gro. Området är skyddat som naturreservat. Något ytterligare behov av bevarandeåtgärder är inte känt.

I tabell 3 finns en sammanfattning av de bevarandemål som anger det tillstånd som bör råda i det enskilda området för att optimera områdets bidrag till uppnåendet av gynnsam bevarandestatus på nationell, biogeografisk eller EU-nivå.

Tabell 3. Bevarandesyften och bevarande mål för ingående naturtyp och art

<i>Naturtyp/Art</i>	<i>Bevarandemål</i>
6510, Slätterängar i låglandet	<ul style="list-style-type: none">• Upprätthålla naturtypen så att den höga artrikedomen och arttätheten bevaras och utvecklas• Naturtypen bibehålls med traditionell hävd (slätter, höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation, ev efterbete) på minst 0,7 ha• Skötseln ska utformas enligt traktens tradition och objektets speciella värden• De typiska arterna kattfot, slätterfibbla, vanlig låsbräken, backnejlika och revfibbla ska finnas spridda i området.
1477, Nipsippa (<i>Pulsatilla patens</i>)	<ul style="list-style-type: none">• Populationen nipsippa ska inte understiga 1000 blommande individer.• Arealen livsmiljö ska inte understiga 0,7 hektar.

4. Områdesbeskrivning

4.1 Allmän områdesbeskrivning

Nipsipan (*Pulsatilla patens*) är en ovanlig växt som i Sverige endast förekommer på ett fåtal platser. Den räknas som en sårbar art och finns upptagen som särskilt skyddsvärd art i EU:s habitatdirektiv (Natura 2000). Reservatet i Nässjö by består av öppen storblockig hackslåttmark i en sydsluttning, gammal slåttervall och en liten talldunge. Hackslåtten är en av länets mest välbevarade ängsmarker och med hög artrikedomen. Den öppna marken har hävdats kontinuerligt sedan början av 1800-talet med ett avbrott från 1950-talet till 1988. Nipsipan finns både på hackslåttmarken, vallen och i talldungen. Reservatet består av två delområden med en åker emellan, den mindre delen i väster gränsar till barrskog och den större delen i öster gränsar till ett gårdstun och barrskog.

4.2 Intressanta arter i området som ej är med i art- och habitatdirektivet

Många ängsarter förekommer till exempel kattfot (*Antennaria dioica*), vanlig låsbräken (*Botrychium lunaria*), höstlåsbräken (*B. multifidum*), topplåsbräken (*B. lanceolatum*), slätterfibbla (*Hypochoeris maculata*), vårfingerört (*Potentilla crantzii*) och backnejlika (*Dianthus deltoides*). Typiska ängssvampar som förekommer är ängsvaxskivling (*Hygrocybe pratensis*), gul vaxskivning (*Hygrocybe chlorophana*) och fjällig jordtunga (*Geoglossum fallax*). Mer sällsynta ängssvampar som finns är hårig jordtunga (*Trichoglossum hirsutum*) och grålila vaxskivling (*Hygrocybe lacmus*).

5. Ekologiska förutsättningar

5.1 För området i dess helhet

Reservatet i Nässjö by utgör ett mycket värdefullt och välskött område som hyser flera hotade kärlväxt- och svamparter och är ett representativt exempel på en idag mycket sällsynt naturtyp. Området bör skyddas på grund av dess biologiska värden och betydelse för kännedomen om landets natur- och kulturhistoria. Det finns förutsättningar att bibehålla värdena så länge som området årligen fortsätter att hävdas genom slätter eller bete. I området växer också den ovanliga nipsipan (*Pulsatilla patens*).

5.2 För ingående naturtyp enligt art- och habitatdirektivet

6510, Slätterängar i låglandet, Artrika, torra -fuktiga slätterängar som inte gödslats och där traditionellt ängsbruk bedrivs.

Typen är i allmänhet helt öppen men enstaka träd och buskar kan förekomma upp till 25 % krontäckning. Vegetationen är i regel lågväxt med hävdgynnade arter som ormröt, blåsuga, liten blåklocka, gentiana- och låsbräkenarter. Ängar av denna typ är belägna nedanför fjällkedjan eller andra bergsområden. Fuktigare stråk kan ingå.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Slätter, höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation, eventuellt efterbete, lövtäkt och fagning.
- Skötseln utformad enligt objektets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädsikt.
- Högst 25 % krontäckning av träd och buskar.
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de hotfaktorer som är aktuella för naturtypen.

5.3 För ingående art enligt art- och habitatdirektivet

1477, Nipsippa (*Pulsatilla patens*). Nipsippa växer inom några få begränsade områden i närheten av Ramsele samhälle på underlag av mo och mjäla i torra nipslutningar, vägskärningar, vägkanter, i gles tallskog och på lieslagen mark. Den är känd från Ramsele och Ådalslidens socknar sedan 1857 (Fristedt). Tidigare har nipsippa även funnits i Näsåker, i Helgum mellan Ärtriks och Holmstrands byar, i Österås och i Gudmundrå, men där har nipsipan helt försvunnit (Mascher 1990).

Nipsippa är en flerårig och mjukt hårig ört som kan bli drygt en decimeter hög. I sydvända nipbranter kan den blomma redan i mitten av maj. Den växer på genomsläppliga material som

t ex grus eller sand i gles tallskog, på tallmoar, åsslutningar eller torrängar. Arten är ljuskrävande och etableringsförmågan begränsas när marktäcket blir slutet. Nipsippan gynnas av skogsbrand samt av ett måttligt bete, som håller markerna solöppna. Den nyetablerar sig bäst på blottad mark, t ex i grusiga vägsränningar, dikeskanter och hyggen där det finns bara markfläckar. I Nässjö har den även spritt sig ut på vallen sedan den senast var upplöjd. Artens frön är vindspridda, en rimlig uppskattning av spridningsavstånd är 200 m. In i sen tid har nipsippan varit utsatt för en inte obetydlig uppgrävning, men det är intressant att notera att nya plantor kommer i kanten av de grävda groparna.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Återkommande slåtter av växtmiljön för att förhindra igenväxning.
- Solöppen miljö
- Ingen uppgrävning och insamling får ske

6. Hotbild mot Natura 2000 området

Natura 2000 området i Nässjö by där nipsippan finns är även skyddat som naturreservat vilket innebär att det i reservatsbeslutet finns föreskrifter som reglerar verksamheter och skötsel inom reservatet. Det främsta hotet för områdets helhet är utebliven slåtter vilket kommer att resultera i att området växer igen och att livsmiljöerna och arterna påverkas negativt. Nipsippan missgynnas av stark igenväxning eftersom etableringsförmågan begränsas när marktäcket blir slutet.

Trots fridlysningen har nipsippan minskat kraftigt i Ångermanland som en följd av ändrad markanvändning och uppgrävning. In i sen tid har nipsippan varit utsatt för en inte obetydlig uppgrävning, men man kan notera att nya plantor kommer i kanten av de grävda groparna.

Området som fick högsta värdeklassificering i ängs- och hagmarksinventeringen, är redovisat som ett naturvårdsobjekt (83 311) hos länsstyrelsen. Området finns även med i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet. Ängsmarkens skötsel har bekostats med NOLA-medel under perioden 1988-1996 och därefter med miljöstödet. Länsstyrelsen beslutade 1997 att nipsippan skall vara en ansvarsart för länet enligt Miljöstrategi för Västernorrlands län. Nipsippa är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin Missgynnad (NT). På sikt ska 10 nya lokaler skapas i Västernorrlandslän. Detta ska i första hand ske genom restaurering av äldre lokaler.

Vid beskrivandet av hotbilden för ett område kan endast nu kända problem belysas. De hot som är av global karaktär t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar kan inte lösas genom områdets skötsel. De största hoten mot Natura 2000-områden är inte de stora miljöförändringarna utan de lokala förändringar som att marker växer igen eller felaktig skötsel, för mer specifika hot mot just detta område se tabell 4.

Tabell 4. Verksamheter och faktorer som kan påverka Natura 2000-områdets naturtyp och art negativt.

<i>Naturtyp/Art</i>	<i>Hot</i>
6510, Slätterängar i låglandet	<ul style="list-style-type: none"> • Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.) som missgynnar de natur- och kulturvärden som är utmärkande för en traditionellt välhävddad slätteräng. • Minskad eller upphörd slåtter leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och

	<p>faunan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Markexploatering och annan förändring av markanvändningen i området eller i angränsande områden. • Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
1477, Nipsippa (<i>Pulsatilla patens</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • Nipsippan missgynnas av igenväxning vilket innebär minskat ljusinsläpp och ökad konkurrens av igenväxningsarter. • Ett annat hot är bristen på markstörning vilket förhindrar föryngring av arten, vilket i sin tur gör att den på lång sikt försvinner från lokalen. • Uppgrävning och insamling är, trots fridlysning, ett fortsatt hot.

7. Bevarandeåtgärder

Nipsippan räknas som en sårbar art och finns upptagen som särskilt skyddsvärd art i EU:s habitatdirektiv. Nipsippans växtplatser i Nässjö by ligger på en av länets mest välbevarade ängsmarker.

7.1 Områdesskydd

Området är förutom att vara skyddat inom nätverket Natura 2000 också skyddat som naturreservat enligt svensk lag. Området har därför det rättsliga skydd som det kan tänkas behövas. Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken krävs det tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett natura 2000-område.

Tillståndsprövningar ska utgå från hur verksamheten eller åtgärden påverkar områdets bevarandemål och möjligheten för området att uppnå bevarandesyftet.

Nipsippan är fridlyst. (1 c § Artskyddsförordningen (1998:179) samt NFS 1999:12). Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och förvaring av levande exemplar samt försäljning av levande och döda exemplar av nipsippa, (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen). Nipsippa är upptagen på Habitatdirektivets bilagor II och IV.

7.2 Skötsel

Skötseln i området syftar till att bibehålla både biologiska och kulturhistoriska värden.

Hackslåttmarkerna ska skötas traditionsenligt genom årlig slåtter med skärande redskap i slutet av juli. Årligt efterbete av ängen under hösten ska eftersträvas. Uppväxande plantor av gran, tall och lövträd rottrycks. Slaget hö tas tillvara eller deponeras utanför reservatet på plats som markägaren anvisar. Även den gamla vallen ska skötas genom årlig slåtter och räfsning. Här kan traktor med slåtteraggat användas. För att gynna nipsippan kan viss markberedning ske.

Talldungen och skogsbrynet mot den sydvästra hackslåttan vid vägen ska gallras och röjas så att marken hålls fri från skuggande buskage och sly. Skuggande lövsly runt nipsippan på fastigheten Nässjö 1:7 röjs successivt bort och hela området slås sedan årligen som hackslått.

Frögroningen av nipsippan ska gynnas genom småskalig störning av grässvålen intill fröbärande sippor. Tänkbara metoder är spadvändning av översta delen av matjorden i spadstora fläckar, begränsad eldning eller tillfällig övertäckning av vegetationen. Experiment får visa på lämpliga metoder. En sammanfattning av planerade skötselåtgärder visas i tabell 5.

Tabell 5. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

<i>Delområde</i>	<i>Skötselåtgärd</i>	<i>Tidpunkt</i>	<i>Prioritet</i>
Hackslåtten och vallen	Hävdas genom slätter	Årligen	1
Skogbevuxen mark	Gallring, röjning, därefter årlig slätter	Årligen	1
Lämpliga delar av området	Någon form av återkommande markstörningar	Vid behov	1

8. Bevarandestatus

Bevarandestatusen för området i sin helhet är relativt gynnsam då området årligen hävdas genom slätter och populationen av nipsippa är riklig. Dock är bristen på markstörning ett problem då nipsippa behöver bar mark för föryngring.

9. Uppföljning av bevarandemål

Uppföljning av naturtyper och arter sker enligt Naturvårdsverket riktlinjer för uppföljning av skyddade områden och är beskrivna i regionala uppföljningsplaner på Naturvårdsverkets hemsida. Områdesvis uppföljning kommer att ske inom ett enskilt Natura 2000 område ifall det finns faktorer som där behöver följas upp särskilt och som inte fångas upp av den regionala uppföljningsplanen. Utvärdering av gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter sker på biogeografisk nivå, för Västernorrlands län den boreala regionen.

Inom Natura 2000-området bör nipsippa tas hänsyn till i uppföljningen. Arten ingår i åtgärdsprogram vilket också bör beaktas vid uppföljningen. Uppföljningen bör ske enligt följande:

Nipsippa (*Pulsatilla patens*)

- Samtliga kända lokaler i Västernorrlands län ska inventeras årligen. Vid fältbesöket ska antalet blommande individer räknas. En uppskattning av växtplatsens totala yta ska göras och markeras på karta.

10. Referenser

Art-och habitatdirektivet, Rådets direktiv 92/43/EEG an den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, officiell svensk översättning, version 01.01.2007

Natura 2000 i Sverige, handbok med allmänna råd, Naturvårdsverkets handbok 2003:9

15-17 §§ Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m. m.

Åtgärdsprogram för nipsippa och gotlandssippa (*Pulsatilla patens* och *P. vulgaris* ssp. *gotlandica*) 2006-2010. Rapport 5672, Naturvårdsverket.

Lundqvist, J. A. G. 1978. Nipsippa, *Anemone patens*, i Ångermanland. *Svensk Bot. Tidskr.* 71: 295–301.

Mascher, J. W. 1990. *Ångermanlands flora*. Lund.

Nilsson, Ö. & Gustafsson, L-Å. 1978. Projekt Linné rapporter 64–79. *Svensk Bot. Tidskr.* 72: 1–24.

Vessberg, L & Engerdahl, E. 1998. Svampinventering av några ängs- och hagmarker i Sollefteå kommun. (opubl.)

11. Kartor

Kartorna nedan visar de ingående naturtypernas utbredning samt en översikt av området. Aktuell information om naturtyperns utbredning och arter i ett enskilt område finns på Naturvårdsverkets hemsida, kartverket [skyddad natur](#). Observera att det är naturtypernas utbredning och förekomst i verkligheten som gäller vid en tillståndsprovning enligt miljöbalken. Det innebär att både rapporterad areal och det som framgår av naturanaturtypskartan (NNK) kan behöva säkerställas med ytterligare uppgifter, t.ex. fältinventeringar.

